

MEHMED ÂKİF'İN ŞİİRLERİNDE KİMLİK BİLİNCİ¹*IDENTITY PERCEPTION IN THE POEMS OF MEHMED AKIF***Doç. Dr. Fettah KUZU**

Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

fettahkuzu@hotmail.com

ORCID NO: 0000-0003-4870-3760

ÖZET

Millet, kendisine ait olma farkındalığını kazanmış ve ona belli bir kutsiyet öngörmüş olan bireylerin kolektif olarak meydana getirmiş oldukları kutlu bir birlik ve bütünlük olarak tanımlanabilir. Bu anlamda Türkler, tarihin her döneminde bireylerinin millet adı verilen bu kutlu birliğe ait olma ve bireysel varlıklarını onun varlığı uğruna hiç düşünmeden feda edebilme hassasiyetleri sayesinde var olmayı başaramış büyük bir millettir.

Âkif'in, şiirlerinin tamamında dikkat çekmeye çalıştığı hususlar, bir milletin varoluşunu ortaya koyma ve sonrasında varlığını devam ettirebilme noktasında yapılması gereken en önemli gerçeklere işaret etmektedir. Onun gerek kendi yaşantısıyla bir numunesini sunduğu, gerekse şiirlerinde çizmeye çalıştığı ideal insan için ortaya koyduğu kimlik anlayışı esas itibarıyla milli bir niteliğe sahip olmakla birlikte evrensel bir mahiyet de arz etmektedir. Bir bütün olarak milletin ve milleti meydana getiren her ferдин sağlam bir kimlik inşası için Âkif, öncelikle ümitsizlik hastalığından kurtulmasının önemine işaret eder. Dinin esaslarının doğru anlaşılması, dil bilincinin önemi, kolektif şuurla hareket etme, gelişmek için bilim merkezli çalışma, tevekkülü doğru anlama, kültürel mirasa sahip çıkma, milletin birlik ve bütünlüğünün teminatı olan vatan olgusu ve milleti meydana getiren aile müessesesinin ehemmiyeti, Âkif'in üzerinde en fazla durduğu diğer hususlardır.

Bu bildiriye, Mehmed Âkif'in ideal insan/ideal millet anlayışına bağlı olarak ortaya koyduğu milli kimlik bilinci, şiirlerinden örnek mısralarla açıklanmaya çalışılacaktır

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif, Kimlik Bilinci, İdeal İnsan, Farkındalık, Millet

ABSTRACT

Nation can be defined as a holy unity and integrity built collectively by individuals hallowed and achieved the awareness of belonging to it. In this sense Turks have been a great nation succeeded being able to exist thanks to their sensitivity about its entity for which they can sacrifice their individual entities in a heartbeat.

Subjects to which Mehmed Akif has tried to attract attention have pointed out the most important facts to be realized in terms of a nation's asserting its entity and then being able to maintain it. The perception of identity which has been suggested by Akif through his life and ideal person characterized in his poems, presents essentially not only a national character but a universal one as well. Akif primarily attracts attention to the importance of getting away from slough of despond for a strong identity construction by nation as a whole and every individual constituting it jointly. Comprehension of religious principals, the importance of language awareness, collective consciousness, science based working for development, correct interpretation of resignation, conservation of cultural heritage, the concept of homeland which is the assurance of national unity

¹ Bu çalışma 12 Mart 2021 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenecek olan "Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu"nda sunulmak için hazırlanan bildirinin tam metninin düzenlenmiş halidir.

and integrity, the significance of family institution which compose nation are the other subjects on which Akif has mostly dwelt upon.

In this work, national identity consciousness which Mehmed Akif has put forth depending on ideal person/ideal nation understanding, is tried to be explained.

Key Words: Mehmed Akif, Identity Perception, Ideal Person, Awareness, Nation

1. GİRİŞ

İnsan, ancak bir aidiyet duygusuna sahip olmakla gerçek anlamda varlık kazanır. Bu aidiyet durumu; ortak his, fikir ve yaşantıların bir araya getirdiği bir grubun, yani milletin bir ferdi olabilmek yönünde cereyan eder. İnsan, birey olarak ancak bir parçası olduğu milleti sayesinde değer kazanır ve gerçek anlamda kimliğini elde eder. Dolayısıyla millet, kendisine ait olma farkındalığını kazanmış ve ona belli bir kutsiyet öngörmüş olan bireylerin kolektif olarak meydana getirmiş oldukları kutlu bir birlik ve bütünlük olarak tanımlanabilir.

Bu anlamda Türkler, tarihin her döneminde bireylerinin millet adı verilen bu kutlu birliğe ait olma ve bireysel varlıklarını onun varlığı uğruna hiç düşünmeden feda edebilme hassasiyetleri sayesinde var olmayı başarabilmiş büyük bir millettir. Âkif'in şiirlerinin tamamında dikkat çekmeye çalıştığı hususlar, bir milletin varoluşunu ortaya koyma ve sonrasında varlığını devam ettirebilme noktasında yapılması gereken en önemli gerçeklere işaret etmektedir. Kimliğini kaybeden insan/millet kendisi olarak var olma hakkını da kaybetmiş, kimliksizleşmiş veya Cengiz Aytmatov'un ifadesiyle "mankurt"²laşmış olur (2001: 145- 169).

Âkif; Türk milletinin hürriyet ve istiklal düşüncesinin, vatan ve millet aşkının mücerretten, yani soyut birer olgu olma durumundan, mücesseme yani somut olana dönüşümünün bir simgesidir. Onu bir "Cemiyet Mistiği" olarak tanımladığı yazısında Fatih Arslan "Âkif bir şair değildir. Estetize edilmiş bir trajik söylemdir. Kalabalıkları harekete geçiren dinamik bir sözbirliğidir" (Arslan, 2011: 366) ifadesiyle Âkif'in, milletin ortak duyusunun bir dışavurumu olmasına dikkat çekmektedir.

Fikir ve duygu dünyasını aksettirmeye çalıştığı şiirlerinde, milletin hissiyatını kendi benliğinde içselleştirmeyi başarmış bir sanatçının haykırışları duyulur.

"Akif yaşadığı zamanın şahidi olarak hayat sürmüştür. Zamandan kopuk, hayal âleminde, hamaset yapmamıştır. Yaşadığı her döneme, kendince bir teşhis ve tespit yaptıktan sonra ümit, endişe, keder veya sevincini dile getirmiştir. Dile getirdiği hususlarda şahsî hislerinin payı olsa da o, ekseriya halkın, milletin hislerine tercüman olarak konuşmuştur. Bu sebeple ıstırapları ağıda; sevinçleri destana; fikirleri milli ideale dönüşerek, umumî kabule mazhar olmuştur" (Şen, 2008: 177).

Bir sanatçı hassasiyetinden ziyade aydın bir mütefekkir edasıyla kaleme almış olduğu eserlerinde ele aldığı hususlar ve dile getirdiği hassasiyetler, onun yaşam biçimini, aynı şekilde onun hayat felsefesi ve yaşadığı hayat da eserlerini tamamlayıcı, dönüştürücü bir mahiyet arz etmektedir.

Âkif'in gerek kendi yaşantısıyla bir numunesini sunduğu, gerekse şiirlerinde çizmeye çalıştığı ideal insan tipi vasıtasıyla milletinde uyandırmak istediği kimlik anlayışı, milli bir özellik arz etmekle birlikte aslında özü itibarıyla evrensel niteliktedir. Dünya üzerinde var olma ve varlığını devam ettirme iddiasında olan her millet, onun üzerinde durduğu temel prensiplere bağlanmakla medeniyet sahnesinde en önde olma ayrıcalığını elde edebilecektir.

² Mankurt kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. Aytmatov, Cengiz (2001). *Gün Olur Asra Bedel*. (R. Özdek, Çev.) İstanbul: Ötüken Yayınları.

2. İNCELEME

Âkif, millî bir kimliğin inşası ile ilgili mülâhazalarını ortaya koyarken gerek düşünce planında gerekse yaşama tatbik noktasında belli kavramlar üzerinde ısrarla durmaktadır. Bu kavramların merkeze alındığı mısralarda bireysel ve toplumsal olarak dikkat edilmesi gereken temel hususlardan başında ye'is bataklığına saplanmama gereği, din ve dil bilinci, kolektif şuur, çalışmak, bilim, azim ve gayret sonrası tevekkül anlayışı, kültürel mirasa sahip çıkma, vatan ve aile telakkileri gelir.

2.1. Ye'is

Kimlik inşası ile ilgili olarak yukarıda işaret edilen milli kimlik anlayışında ortaya konulan ve sıkı sıkıya bağlanılması istenen temel değerlerin en önemlilerinden birisi, hayata bakış tarzında umut ve azmin önceliğidir. Bu anlamda kaçınılması zaruri olan olumsuz hasletlerin başında da umudu ve azmi körleştiren bir olgu olarak “ye'is” yani ümitsizlik Âkif'in en çok üzerinde durduğu problemlerden biridir. Âkif, milletin kurtuluşu için ilk ve en önemli şart olarak umutların yitirilmemesini öğütler. Bu hususta söylemiş olduğu şiirlerinde ümitsizliğin hem dinen nasıl amansız bir hastalık olarak görüldüğüne değinir hem de yaşamdan kesitlerle hayatımızda ye'ise yer olmadığından bahseder. “Ye'is yok” adlı şiirini bütünüyle bu konu ile ilgili olarak kaleme almıştır.

Lâkin, hani bir nefhası yok sende ümîdin!

“Ölmüş” mü dedin? Âh onu öldürmeli miydin? (Ersoy, 1993: 427)

İçinde bulunulan tüm olumsuz koşullara rağmen devletin ve milletin kurtuluşunun imkânsız olmadığını, bunun için ümitsizlikten kurtulup azimle mücadele etmenin yeterli olacağını ifade eder.

Âfâkına yüklense de binlerce mehâlik

Batmazdı bu devlet, “batacaktır!” demiyeydik.

Batmazdı, hayır batmadı, hem batmıyacaktır;

Tek sen uluyan ye'si gebert, azmi uyandır. (1993: 428)

Âkif, ye'is karşısında dört elle sarılmamız gereken hareket tarzının azim ve sebat olduğuna dikkat çeker. Zira azim, her alanda insanlar için motive edici bir güçtür. Her çalışmanın karşılığı mutlaka alınır. Dolayısıyla da çalışmak ve bunun neticesinde ilerleyerek gelişmek için, sürekli olarak azmetmenin gereği neredeyse bütün şiirlerde üzerinde durulan bir husustur.

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...

Aлчаğ bir ölüm varsa, emînim, budur ancak. (1993: 189)

Milleti ye'is çıkmazına iten bütün olumsuzluklar karşısında, Âkif'in görmek istediği, azim ve kararlılık, Asım ve onun nesli ile temsil edilir.

Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek. (1993: 389)

Safahat'ı oluşturan yedi kitaptan birisine isim olan Asım, şahıs olarak Âkif'in babasının talebesi ve dostu olan Köse İmam'ın oğludur. Ancak Asım, bünyesinde Âkif'in ideal insan/ideal nesil anlayışının somutlaştığı bir karakter olarak ayrı bir önem arz eder.

2.2. Din

Âkif'in, üzerinde durduğu meselelerden biri de din telakkisidir. Ona göre toplumda her alana sirayet eden geri kalmışlık hususunda, dinin yanlış değerlendirilip yorumlanması önemli bir

rol oynamaktadır. Âkif, kendi dinimizi hakkıyla öğrenemediğimizi ve bunun neticesi olarak dinin emrettiği doğrultuda hareket edemediğimizi haykırarak dönem insanına yol gösterir:

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. Evet biseydik,
Çâre yok gösteremezdik bu kadar sersemlik.
“Böyle gördük dedemizden!” diye izmihlâli
Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli,
İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?
Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur’ân’ın:
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz ma’nanın:
Ya açar Nazm-ı Celîl’in, bakarız yaprağına;
Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur’ân, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! (1993: 155)

Âkif’in ikaz ettiği ikinci bir zümre ise dinin terakkiye mani olduğunu zanneden devrin aydınlarıdır.

Mütefekkirleriniz, anlaşılan, pek korkak,
Yâhud ahmak... İkisinden bilmem hangisidir?
Sanıyorlar ki: “Bugün Avrupa tek mil kâfir.
Mütedeyyin görünürsek, diyecekler, barbar!
Libri pansör’ geçinirsek, değişir belki nazar.” (1993: 171-172)

Din konusunda halkın ve aydınların içerisine düştükleri bu durum, kimlik bunalımının geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir.

2.3. Dil Bilinci

Milli kimliğin belirleyici vasıflarından birisi ve belki de en önemlisi olarak günümüzde dahi önemi henüz tam olarak kavranmamış olan “dil bilinci” meselesi, Âkif’in daha o zamandan dikkatleri çektiği bir husus olarak karşımıza çıkar.

Tasarrufatını aynen alırsak İngiliz’in,
Fransız’ın, ne olur hâli, sonra, şîvemizin?
Lisânın olmalıdır bir vakaar-ı millîsi,
O olmadıkça müyesser değil teâlîsi (1993: 212)

Âkif’in dil hususundaki tepkisi bir dil taassubu olarak telakki edilmemelidir. Çağın her alandaki gelişmelerinin gerektirdiği ölçüde yabancı dillerin dilimize etkisinin kaçınılmaz olduğunun farkında olan Âkif’in üzerinde durduğu tehlike, bugün de olduğu gibi birtakım sözde aydın ve münevverlerin, gereksiz bir biçimde yabancı dil özentisine sahip olmalarındadır.

2.4. Kolektif Şuur ve Kardeşlik

Milli kimlik ile ilgili önemli bir mesele de kolektif şuur ve kardeşlik hususudur. Millet olabilme yolunda, her bir ferdin gerçek manada bir kardeşlik düşünce ve hissiyatı çerçevesinde milletin bekası için birlikte hareket edebilmesi, kolektif davranışı benimsemesi, çekilen sıkıntılara

beraberce göğüs germe iradesini gösterebilmesi ve milletin varlığını kendi varlığının üzerinde görebilmesi, olmazsa olmaz şartlardır.

İstiklal ve bağımsızlık için bizlere gereken, millet olma şuuruyla birlikte hareket etmek, tefrikaya düşmemektir.

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez. (1993: 164)

Âkif, millet olabilmenin, birlikte hareket edebilme ve ayrımcılığa karşı mukavemet gösterebilme yetisine bağlı olacağını vurgulamaktadır.

2.5. Çalışmak ve Bilim

Muasır medeniyetin ulaştığı ilmi gelişmeleri yakından takip etmek, bu gelişmeler ışığında çalışıp çabalayarak gelişim yolunda ilerlemek, Âkif'in idealize ettiği insanın en önemli hedeflerinden birisidir.

Evet, mücâhede mahsülüdür hayât-ı beşer,

O olmadıkça ne efrâd olur, ne âileler (1993: 228-229)

Ancak bunu yaparken dikkat edilecek en önemli nokta, Batı'nın ilmî ve sanatsal prensiplerini bütün köhne taassuplardan arınarak kabul ederken, Batı'ya ait olup da millî benliğimizle örtüşmeyen, kültürel ve ahlâki anlamda millî genetiğimizle uyuşmayan hiçbir hayat ögesini sırf yenilik adına kabullenmemektir.

“Medeniyeti hazırlayan ilim ve tekniktir. Kültür ise o milletin asli özelliklerini koruyan, yaygınlaştıran vasfıyla ön plana çıkar. Akif de medeniyetin ilim ve teknik yönünü benimsemiş, bunun her halükârda alınmasını ifade etmiş ancak kutsal olana, manevi değerlere saygıyı da ihmal etmemek gerektiğini vurgulamıştır” (İmamoğlu, 2010: 166)

İmamoğlu'nun da işaret ettiği üzere Âkif; ilim ve tekniğe olan ihtiyacı ve bu bağlamda Batı ile olması gereken münasebetin önemini vurgularken milli kültürün korunması hususunda da ikazda bulunur.

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;

Veriniz hem de mesâinize son sür'atini.

Çünkü kaabil değil artık yaşamak bunlarsız;

Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin; yalnız,

İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârı demin:

Bütün edvâr-ı terakkîyi yarıp geçmek için,

Kendi “mâhiyyet-i rûhiyye”niz olsun kılavuz.

Çünkü beyhûdedir ümmîd-i selâmet onsuz. (1993: 172)

Bilim ve sanata verilen önem, genel anlamda gelişen dünyaya ayak uydurma ve bağımsızlığın sürdürülebilmesi noktasında bu alanların ön koşul kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Âkif; milletin bekâsı ve vatanın muhafazası noktasında bu hususa sık sık dikkat çeker. Zira vatan sevgisi fiili bir gayret ve çalışma neticesinde bir anlam kazanacaktır. *“Vatan sevgisi, sadece onu koruma gayreti içinde bulunmakla değil, aynı zamanda onun kalkınması ve yükselmesi için de çalışmakla ölçülür. Bu anlayış, bizim vatan ve milletimize karşı insani ve İslami vefa borcumuzdur”* (Bilgiz, 2009: 33).

Âkif, eğitim alanında dönemi için oldukça önem arz eden teknik meselelere ait düşüncelerini de sık sık yineler.

Kim mesâîsini bir gâyeye vardırđı, hani?
 Gösterin pâye-i tahkîke teâlî edeni?
 Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık;
 Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. (1993: 169)

Günümüzün eğitim alanındaki önemli problemlerinden biri olan, teorik bilginin pratiğe tatbik edilememesi sorununa yaklaşık bir asır öncesinden dikkat çeken Âkif, eğitimde teorik bilginin tek başına yetersizliğe işaret edilen yukarıdaki mısralarda, bilginin pratiğe dönüştürüldüğü nispette bir anlam ifade edeceğine vurguda bulunmaktadır.

2.6. Azimden Sonra Tevekkül

Âkif, dini yanlış yorumlayarak kaderci, teslimiyetçi bir davranışı benimseyen ve bu sebeple de her şeyi Allah'tan bekleyenleri sert bir şekilde uyarır.

“Allâh'a dayandım!” diye sen çıkma yataktan...
 Ma'nâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!
 Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;
 Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu? (1993: 430)

Tevekkül adı altında miskinlik yapanları oldukça iğneleyici bir üslupla hırpalayan Âkif, bunu yaparken âdeta ideal insan ve bilinçli bir Müslüman olma yolunda kaçınılması gereken olumsuz tavırları belirler.

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,
 Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken!
 Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
 Birer birer oku tekmîl edince defterini;
 Bütün o işleri Rabbim görür: Vazîfesidir...
 Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir! (1993: 233)

Mısralarıyla tevekkülün yanlış yorumlanmasını eleştirir.

2.7. Kültürel Miras

Âkif'e göre, ilerlemek için bize gerekli olan motivasyon unsuru, ecdadımızın bizlere miras olarak bıraktığı kültürel değerlere sahip çıkmak ve bizi biz yapan bu değerler sayesinde varlık sahnesinde bulunduğumuzu unutmamaktır.

Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvârın,
 Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın,
 Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam.
 Demek ki kurtuluruz biz bu gün olursak adam. (1993: 245)

Milletini, kaderci bir anlayışla her şeyi Allah'tan bekleme gafletine karşı uyarırken hem dünyada var olabilmenin bir şartı olarak çalışmayı hem de manevi değerlerle bu varoluşu daimi kılma hususunu dile getirir.

Gökten inmez bir de hiçbir şey... Bütün yerden taşar;

Kendi ahlâkıyla bir millet ölür, yâhud yaşar. (1993: 277-278)

Milletin içerisinde olduğu durumun vahameti Âkif için kabullenmesi imkânsız bir hal arz eder. Çünkü onun anlayışında haksızlığa boyun eğmek, güç karşısında teslim olmak, millî meselelerde vurdumduymaz bir tavır sergilemek ve esareti kabullenmek insan(lık) adına en utanç verici davranış biçimleridir.

Zevke dalmak şöyle dursun, vaktiniz yok mâteme!

Davranın zîrâ gülünç olduk bütün bir âleme.

Bekleştiren gökte yüz binlerce ervâh intikâm;

Yerde kalmış, na'sa benzer kavm için durmak harâm!

Kahraman ecdâdınızdan sizde bir kan yok mudur?

Yoksa: İstikbâlinizden korkulur, pek korkulur! (1993: 274)

Her milletin varoluş ve varlığını sürdürebiliş serüveni, kendi özündeki cevhere, değerlerine sahip çıkmasına bağlıdır.

2.8. Vatan

Âkif'in, şiirlerinde ele aldığı en önemli izleklerden biri de "vatan"dır. Vatanın kutsallığı hemen her mısrasında hissettirir kendini. Vatana izafe edilen kutsallık, onun millete ait bütün değerlerin muhafaza mahalli olarak telakki edilmesine dayanır. *"Dolayısıyla Âkif, -bir ön kabulle-değer olarak gördüğü unsurların varlığını ancak istiklâlini elinde bulunduran bir vatanla mümkün olabileceğini düşünmektedir"* (Ayaz, 2015: 33). Vatanın varlığı ve bütünlüğü milleti ve onu meydana getiren maddi manevi tüm unsurların mevcudiyetinin temel şartıdır. *"Mehmed Âkif'in şiirlerinde büyük değer verdiği kavramlardan biri de vatanıdır. Vatan-özgürlükte (hürriyet) olduğu gibi- Mehmed Âkif'te aşk derecesinde tutkun olunan bir kavramdır."* (Zavotçu, 2012: 15). Zavotçu'nun ifade ettiği gibi vatan sevgisi Âkif için aşk derecesinde güçlü bir duygu olarak tezahür etmektedir. Öyle ki o, vatanın felâketine ağlamayanın gözlerinin kör olmasını isteyecek kadar ehemmiyet verir bu hususa.

Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayât;

Hülâsa, âile hissiyle cümle hissiyât;

Mukaddesâtı için çırpınan yürekte olur.

İçinde leş taşıyan sîneden ne hayr umulur?

Vatan felâkete düşmüş... Onun hamiyeti cûş

Eder mi zannediyorsun? Herif: Vatan-berdûş!

Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı,

Kapandı, gitti, bakarsın ki, neketin ağzı.

Fakat, sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin:

"Vatan!" deyip öleceksin semâda olsa yerin.

Nasıl tahammül eder hür olan esâretine?

Kör olsun ağlamayan, ey vatan, felâketine! (1993: 248)

Vatanın işgalini; milletin namusuna, ırzına bir tecavüz sayar. Zira vatan, bir ana mesabesindedir ve üzerinde yaşayanları doyurur, besler, onlara bir varoluş zemini oluşturur.

Irzımızdır çiğnenen, evlâdımızdır doğranan!
 Hey sıkılmaz ağlamazsan, bâri gülmekten utan!
 “His” denen devletliden olsaydı halkın behresi
 Pâyitahtından bu gün taşmazdı sarhoş na’resi! (1993: 274)

Vatan topraklarının işgal altında olduğu bir dönemde insanların duyarsızlığı, Âkif’in tahammül sınırlarını zorlar bir mahiyet arz eder.

2.9. Aile

Bütün olumsuzlukların hat safhaya ulaştığı noktada Âkif, milleti meydana getiren en küçük birim olarak gördüğü “aile” müessesesine müracaat eder. Zira aile toplumun çekirdeği, bir anlamda prototipidir. Aile kurumunun yıkılması halinde millet olgusunun da yok olacağına dikkat çeker:

Biz ki her mevcûdu yıktık, gâyesiz bir fikr ile;
 Yıkmadık bir şey bıraktık... Sâde bir şey: Âile.
 Hangi bir bünyânı mahvettik de ıslâh eyledik?
 İşte vîrân memleket! Her yer delik, her yer deşik!
 Bunların ta’mîri kaabil... Olsa ciddiyet, sebât;
 Lâkin, Allah etmesin, bir düşse şâyet âilât,
 En kavî kollarla hattâ kalkamaz imkânı yok.
 Kim ki kalkar der, onun hayvan kadar iz’ânı yok! (1993: 198)

36

Aile kurumunun, milletin varlığı ile olan doğrudan bağlantısına İstiklâl Marşı’nın daha ilk mısralarında dikkat çeker.

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
 Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. (1993: 485)

Burada “ocağın sönmesi” aile kurumunun yıkılması anlamındadır. Bir tek ocak dahi tüttüğü müddetçe, yani tek bir aile, varlığını sürdürdükçe vatan düşmez, istiklal hâle görmez. Zira aile, milletin doğuş, varlık alanına çıkış noktasıdır.

3. SONUÇ

Sonuç itibarı ile Âkif; her anlamda bu milletin sesi, fikri ve hissi olabilmiş, milletin alinyazısını temsil etmeyi başarabilmiş ender sanatçılardandır. O; kimlik bilincinin, şuurunun millete bir yansımasıdır.

Vatan ve millet sevgisi, azmetmek, çalışmak, ilmi esasları benimsemek ve bu anlamda garbın ilim ve tekniğini almak onun üzerinde durduğu temel meselelerdir. Şiirlerinde garbın yozlaşmış medeniyet kriterlerini, bozulmuş ahlakını reddetmek, ye’is denilen ümitsizlik bataklığına saplanıp kalmamak, tevekkülünden önce tedbire başvurmak, yan gelip yatarak her şeyi Yaratan’dan beklememek, gaflet uykusundan uyanmak, işgal altında inlememek için “damarlarımızdaki asil kana müracaat etmek”, milli manevi ve ahlaki değerlerimize sıkı sıkıya bağlanmak hususlarında hassasiyetini dile getirir.

Mükemmel bir gözlem ve tahlil yeteneğine sahip olan Âkif, devrinde gördüğü bütün olumsuzlukları yine tasvirdeki olağanüstü başarısı sayesinde okurlarının dikkatine sunmuş, adeta dönemin panoramik bir fotoğrafını çekmiştir. Bunu yaparken de basit tespitler yapmaktan ziyade milletteki manevi hastalıklara sebepleriyle birlikte açıkça işaret etmiş ve bu hastalıkların tedavisi için gerekli reçeteleri de ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.

Âkif; gerek kendi kişisel yaşantısında gerekse eserlerindeki fikir ve hislerinde sürekli olarak istiklal, vatan ve millet gibi kutsal kavramlara dikkat çekmeye çalışmaktadır. İnsanın cevherinde bulunan hürriyet ve bağımsızlık ihtiyacı evrensel bir mahiyet arz eder. Bu anlamda bu temel evrensel nitelikli ihtiyaçların önemini kaybetmesi değer yitimine, bu değer yitimi hem birey hem de kolektif bağlamda millet için benlik ve kimlikte bir dejenerasyona bu da tinsel anlamda çürümeye ve ontolojik anlamda yok olmaya işaret eder.

KAYNAKÇA

Arslan, Fatih (2011). **Bir Cemiyet Mistiği: Mehmet Âkif**. Mehmet Âkif Millî Mücadele ve İstiklâl Marşı Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları s. 365-373.

Ayaz, Hayrettin (2015). **Bülbül Şiiri Etrafında Mehmed Âkif'in Değerler Dünyası Üzerine Düşünceler**. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 31-37.

Aytmatov, Cengiz (2001). **Gün Olur Asra Bedel**. (R. Özdek, Çev.) İstanbul: Ötüken Yayınları

Bilgiz, Musa (2009). **Mehmet Âkif'te Millî Birlik Düşüncesi**. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:32, s. 11-34.

Ersoy, M. Âkif (1993). **Safahat**. (M. E. Düzdağ, Haz.) İstanbul: Gonca Yayınları

İmamoğlu, Abdulvahit (2010). **Mehmet Akif'te Medeniyet Kavramı**. Journal of Islamic Research, 2010; 21(3), s. 165-71

Şen, Adil (2008). **Mehmed Akif ve Tarih Şuuru**. Journal of Islamic Research

Yıl 1, Sayı 1, Şubat 2008, s.175-181.

Zavotçu, Gencay (2012). **Mehmed Akif'in Şiirinde Hürriyet ve Vatan Kavramı**.

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2012, Cilt.1, Sayı:1, s.7-20.